

Helena Janežič

PASIJONKE 2017

Pasijonka je sredozemska rastlina, ki je dobila ime po Jezusovem trpljenju – pasijonu. Njen cvet in drugi deli rastline spominjajo na mučilna orodja, ki so jih uporabili Kristusovi mučitelji: tri brazde na sredini cveta ponazarjajo tri žeblje, s katerimi so Kristusa pribili na križ; pet prašnikov pet Kristusovih ran; resice, ki so nanizane v cvetnem vencu ponazarjajo trnovo krono; špičasti listi simbolizirajo sulico; vitice pa biče, s katerimi so Jezusu zadajali udarce.

Leta 2015 so v Škofji Loki, kraju, kjer je doma *Škofjeloški pasijon*, čudovite rože s pomenljivim imenom prvič vzklike in od tedaj pognale že trikrat. Ideja, da bi se z branjem poezije dr. Tineta Debeljaka in drugih avtorjev spomnili 70-letnice konca druge svetovne vojne in povojnih pobojev, se je rodila v srcu in glavi Blaža Karlina. Na njegovo pobudo je bilo branje *pesmi o trpljenju v vojni in miru* pod naslovom *Pasijonke*, med 27. in 31. majem 2015, izvedeno prvič, 27. maja 2016 pa smo z branjem počastili 25-letnico rojstva naše domovine.

Spomin na preteklost, ki naj nam sveti v sedanjosti, da ne bomo ponavljali zablod svojih prednikov, nas je pripeljal do tretjega pesniškega recitala *pesmi o trpljenju v vojni in miru*, ki smo ga izvedli 27. maja 2017. Tokrat so Pasijonke odmevale skupaj s komorno glasbo. Na čudovit majski večer smo v nunski cerkvi v Škofji Loki uvodoma prisluhnili *Kvartetu za začetek časa*, ki ga je leta 2017 napisal 22-letni skladatelj Leon Firšt iz Celja, v osrednjem delu večera pa znamenitemu *Kvartetu za konec časa* francoskega skladatelja Oliviera Messiaena iz leta 1940. Oba kvarteta, napisana za zasedbo violina, klarinet, violončelo in klavir, so postvarili nadarjeni študenti Akademije za glasbo v Ljubljani, ki so se kljub mladosti izkazali za izjemno pretanjene glasbenike. Messiaenov kvartet so naštudirali na pobudo Klemena Karlina, s posredovanjem dveh rednih akademijskih profesorjev, klarinetista Jožeta Kotarja in pianista Bojana Goriška, ter z mislijo na izvedbo v okviru mednarodnega znanstvenega posveta ob svetovnem dnevu človekovih pravic z naslovom *Človekove pravice in temeljne svoboščine: ZA VSE ČASE!*, ki je 7. in 8. decembra 2016 potekal v Škofji Loki. Do te izvedbe iz različnih razlogov ni prišlo, medtem pa so mladi komorni glasbeniki nagovorili Leona Firšta, da jim je,

kot aluzijo in hkrati nasprotje brezčasne Messiaenove stvaritve, napisal še svoj kvartet. Prvič so z njima nastopili 19. aprila 2017 v Palači Kazina v Ljubljani, loški izvedbi pa je povsem novo razsežnost vdahnilo branje taboriščne poezije med enim in drugim kvartetom. Osem v rime spletenih pesmi, rojenih znotraj bodeče žice različnih taborišč druge svetovne vojne in časa po njej, je svoj odmev našlo v osmih stavkih Messiaenovega kvarteta:

foto Tatjana Splichal

I: *Liturgie de cristal*. (Kristalna liturgija)

Med tretjo in četrto uro zjutraj se prebujajo ptice: kos ali slavec improvizira sam, obdan z okruški zvokov, z obstretom trilčkov, ki se izgublajo visoko v drevesnih krošnjah. Prestavite to na religiozno raven in dobili boste ubrano tišino nebes.

II: *Vocalise, pour l'Ange qui annonce la fin du Temps*. (Spev, za angela, ki naznanja konec časa)

Prvi in tretji del (zelo kratka) prikličeta moč tega mogočnega angela, okronanega z mavrico in odetega v oblak, ki je z eno nogo stopil na morje in z drugo na zemljo. Srednji del ponazarja nadčutne harmonije nebes. Blagi slapovi modro-oranžnih akordov na klavirju s svojim ubranim zvonjenjem okrašujejo skoraj koralni napev za violino in violončelo.

III: *Abîme des oiseaux*. (Brezno ptic)

Klarinet solo. Brezno je čas s svojimi bridkostmi in utrudljivostjo. Ptice predstavljajo nasprotje časa; so podoba našega hrepenenja po luči, zvezdah, mavricah, radostnih pesmih!

IV: *Intermède*. (Medigra)

Scherzo, ki je bolj vmesnega značaja kakor drugi stavki, vendar je z njimi povezan z nekaterimi melodičnimi reminiscencami.

V: *Louange à l'Eternité de Jésus*. (Hvalnica Jezusovi večnosti)

Jezusa tukaj motrim kot Besedo. Dolg in neskončno počasen melodični lok za violončelo z ljubeznijo in strahospoštovanjem povečuje večnost blage in

mogočne Besede, »ki je leta ne bodo nikdar izbrisala.« Veličasten napev razvija nežno in vzvišeno oddaljenost. »V začetku je bila Beseda in Beseda je bila pri Bogu in Beseda je bila Bog.« (Jn1,1)

VI: *Danse de la fureur, pour les sept trompettes*. (Poblazneli ples, za sedem trobent)

Ritmično najbolj izrazit stavek v skladbi. Štiri glasbila igrajo enoglasno <unisono>, da bi ponazorila zvok gongov in trobent (prvih šest trobent Razodetja, ki jim sledijo razne katastrofe, trobenta sedmega angela, ki napoveduje dovršitev Božje skrivnosti). Raba dodanih notnih vrednosti, ritmi so avgmentirani, diminuirani in neobrnjivi. Glasba izklesana iz velikanskega, zvenečega granita; jekleno gibanje, ki se mu ni moč upreti, ogromni bloki škrlatne razjarjenosti, zaledenele blaznosti. Prisluhnite zlasti strašnemu fortissimu teme v avgmentaciji in spremembi višine njenih različnih tonov proti koncu stavka.

VII: *Fouillis d'arcs en ciel, pour l'Ange qui annonce la fin du Temps*. (Mavrična prelivanja, za angela, ki naznanja konec časa)

Povrnejo se nekatere teme iz drugega stavka. Pojavi se mogočni angel, ki ga krona mavrica. (Mavrica je simbol miru, modrosti in vsega zvenečega in svetlečega utripanja) - V snu slišim in vidim oblake in napeve urejene v znane oblike in barve; po tej prehodni stopnji prelivanje nadčloveških glasov in barv. Ognjeni meči, tokovi modro-oranžne lave, nenadne zvezde, to so ta mavrična prelivanja!

VIII: *Louange à l'Immortalité de Jésus*. (Hvalnica Jezusovi nesmrtnosti)

Dolg violinski solo predstavlja dopolnilo solu violončela v petem stavku. Zakaj še ena hvalnica? Naslovljena je predvsem na drugi aspekt Jezusa - na Jezusa človeka - na Besedo, ki je postala meso in vstala od mrtvih, da bi nam podarila življenje. Tukaj vse predstavlja ljubezen. Počasno dviganje melodije do skrajne meje violinskega obsega je dviganje človeka k svojemu Bogu, Božjega otroka k svojemu Očetu, poboženega Bitja v raj.¹

Organizatorja Pasijonk:

Muzejsko društvo Škofja Loka (zanj predsednik mag. Aleksander Igličar)
Kulturno-zgodovinsko društvo Lonka Stara Loka (zanj predsednik Klemen Karlin)
v sodelovanju z Akademijo za glasbo Univerze v Ljubljani

Recitatorja

Neža Bohinc in Gašper Murn

Glasbeniki

Tjaša Gorjanc, violina
Samanta Škorja, klarinet
Peter Kajzer, violončelo
Špela Horvat, klavir
mentor red. prof. Bojan Gorišek

Idejna zasnova

Blaž Karlin in Klemen Karlin

Izbor pesmi in uvodni nagovor

Helena Janežič

Bralne vaje

Neža Karlin

Fotografija

Tatjana Splichal

Spletna stran

www.pasijonke.si

UVODNI NAGOVOR (Helena Janežič)

Nato sem videl drugega mogočnega angela, ki se je spuščal z neba, ogrnjen v oblak. Nad njegovo glavo se je pela mavrica, obličje je imel kakor sonce in noge kakor ognjene stebre.

¹ Šinigoj B., Glasbena eshatologija Oliviera Messiaena: *Kvartet za konec časa* (citirano 30. 1. 2018). Dostopno na naslovu: http://www.academia.edu/28281069/Glasbena_eshatologija_Oliviera_Messiaena_Kvartet_za_konec_%C4%8Dasa

Z desno nogo je stopil na morje, z levo pa na zemljo.

In angel, ki sem ga videl stati na morju in zemlji, je vzdignil desnico proti nebu in prisegel pri njem, ki živi na veke vekov, ki je ustvaril nebo in kar je na njem, zemljo in kar je na njej, in morje in kar je v njem: »Ne bo več časa! V dneh, ko se bo oglasil sedmi angel in zatrobil, se bo dopolnila Božja skrivnost ...«

Besede iz knjige Razodetja nam pred oči zarišejo zimo leta 1940, ko je nastala glasbena mojstrovina z naslovom *Kvartet za konec časa*. Njen avtor, dvaintridesletni Olivier Messiaen je ob nepojmljivostih, ki so začenjale svoj strašljivi pohod, doživel apokaliptično videnje in ga zapisal z jezikom glasbe. Kvartet je nastal v taborišču za vojne ujetnike v šlezijemskem Görlitzu in bil prav tam, pred tisoč sojetniki in pazniki, tudi prvič izveden. *»Nikoli še nisem bil poslušan s takšno pozornostjo in razumevanjem. Mraz je bil nevzdržen, taborišče je bilo pokopano pod snegom. Štirje glasbeniki smo igrali na instrumente, ki so bili v bednem stanju: čelo je imelo le tri strune, tipke mojega klavirja se po udarcih niso vračale nazaj. Naša koncertna oblačila so bila neverjetna: oblečen sem bil v popolnoma raztrgan zelen suknjič, obut sem bil v lesene cokle ...«*

Skladbo sestavlja osem stavkov, kar ima simbolni pomen. Stvarjenje sveta se odvija v šestih dneh, sedmi dan pa je dan počitka, ki se nadaljuje v večnost in postane osmi dan, dan večne luči in nespremenljivega miru.

O miru in pomiritvi želijo spregovoriti tudi letošnje Pasijonke, ki jih že tretjič pripravljamo v maju in imajo prav tako močan simbolni pomen. 27. maja 1945 so britanski zavezniki z avstrijske Koroške v Titovo Jugoslavijo s prevaro poslali prvi konvoj razoroženih pripadnikov slovenske narodne vojske in civilistov, sledili so

foto Tatjana Splichal

še drugi. Večina vrnjenih je končala na moriščih, njihova poslednja postaja pred tem pa so bila taborišča.

Neizmerna je domišljija človeka, kadar se nameni škodovati sočloveku ali ga uničiti. A kakor je zapisala Hannah Arendt v svoji teoriji o banalnosti zla, *»večine zla na tem svetu ne povzročijo ljudje, ki bi izbrali zlo, fanatiki; pač pa mali ljudje, ki so se odtrgali od svoje človeške narave in ne razmišljajo - oziroma ostanejo tiho.«*

Taborišča – te zločinske stvaritve človeškega uma, so bila v času med in po drugi svetovni vojni posejana širom Evrope, po Sloveniji, tudi v Škofji Loki. A kakor hrepenenje po resnici in lepoti nikoli povsem ne utihne, tako tudi muze niso nehale peti sredi trpljenja, bede in smrti. Tudi tam so se rojevale pesmi. V prvem delu nocojšnjega večera jih bomo slišali osem. V nepredstavljenih razmerah za bodečo žico so jih med drugo svetovno vojno in po njej ustvarili slovenski ljudje, takrat v cvetu mladosti. Tako kot Messiaen, katerega delo bomo slišali v drugem delu večera, so spregovorili, da jih še danes lahko slišimo. Oni niso bili tiho.

Naj bodo njihove stvaritve opomin tudi nam, da ne ostanemo oziroma postanemo tiha večina, ki v poplavi človeške neumnosti dopušča razraščanje slepote ter slepo sledenje ideologom in ideologijam.

PESMI, PREBRANE NA PASIJONKAH 2017

Tine Debeljak

Pinija v Pompejih (Bagnoli pri Neaplju, 1947, 44 let)

France Filipič

Mauthausen (Mauthausen, 1944/45, 25 let)

Lojze Krakar

Pesnikovo drevo v taborišču smrti (Buchenwald 1945, 19 let)

Angela Lenar

V internaciji (Gonars, 1943, 19 let)

Karel Mauser

Mrtvi živim! (Rottenmann, 1945, 27 let)

Francka Gortnar

Verzi (Feienbach, 1944, 20 let)

Tine Debeljak

Žerjavi nad nami

Vladimir Kos

Marija z nami je odšla na tuje (Lienz, 1945, 21 let)

Tine Debeljak
ŽERJAVI NAD NAMI

Klin črnega broda–
kričeči trikot žerjavov –
reže sinjino jesenskega svoda
nad taboriščem
od severa na jug ...

O da sem jim drug!
Blesk na peruti
med letečim vriščem!
Veslo nebnega čolna
na valu k drugi poluti!

Visoko lete ptice –
z naših rodnih streh štrki,
od doma ...
čez morje ...
za Ocean ...

Bagnoli, 20. X. 1947

O, ubežniki mi:

Mlaka neplovna!
Stoječ pristan,
zajet v mrežo žice!
Utopljeni brez splavov!
Školjke, prižete k skali mrki
ob razbitkih brodoloma!
Blatna sipina ...

...

Čez odprto nebo orje
brod žerjavov,

kriči
kot naša bolečina.

foto Tatjana Splichal

Andreja Ravnihar Megušar
Urška Florjančič

PASIJONSKA SEKCIJA KULTURNO - ZGODOVINSKEGA DRUŠTVA LONKA STARA LOKA

Na prvi (ustanovni) seji novo izvoljenih organov Kulturno-zgodovinskega društva Lonka Stara Loka za mandatno obdobje 2017-2020, smo 8. marca 2017 ustanovili *Pasijonsko sekcijo*, katere naloga je »negovanje in razvijanje izročila Škofjeloškega pasijona ter širjenje pasijonske zavesti med člani, krajanji in tudi širše«, kot smo zapisali v sklepu o ustanovitvi nove sekcije društva. Vodi jo Andreja Ravnihar Megušar.

Pred tem smo na Zboru članov, ki je potekal v četrtek, 23. februarja 2017, potrdili novost med cilji in dejavnostmi našega društva, in sicer, da »društvo neguje in razvija izročilo Škofjeloškega pasijona in sodeluje pri njegovem uprizorjanju«. Naše društvo je zagotovo med redkimi, če ne prvo, ki ima med svojimi sekcijami tudi pasijonsko.

ZAKAJ PASIJONSKA SEKCIJA?

Stara Loka je zgodovinsko tesno povezana s pasijonom, kar smo izrazili že ob ustanovitvi našega društva, ko smo zapisali v naši preambuli:

»Na osnovi več kot tisoč let pričevanj o Stari Loki, cesarjeve darovnice iz leta 973, Lonke kot matice Škofje Loke, dediščine škofa Abrahama in njegovih Brižinskih spomenikov, prve omembe loških cerkva leta 1074 in prafare sv. Jurija, Andreja, Janeza, Jerneja in Martina iz Loke, nosilcev Škofjeloškega pasijona iz Stare Loke in okoliških vasi, Božičevih Memorabilia, zapuščine Starološkega gradu in Strahlove zbirke, miklavževanja in drugih znamenitosti, pobud in dejavnosti skupine Lonka od leta 1992, potrditve istovetnosti Stare Loke s ponovno postavitvijo krajevnih tabel leta 2009 in na podlagi Zakona o društvih (Uradni list RS, št. 64/2011 – uradno prečiščeno besedilo), ustanovni zbor Kulturno-zgodovinskega društva Lonka Stara Loka 29. januarja 2014 v prostorih Starološkega gradu za temeljni akt društva sprejema in razglašča naslednja Pravila Kulturno-zgodovinskega društva Lonka Stara Loka ...«

Prebivalci Stare Loke, okoliških naselij in krajev, kot tudi mnogi drugi zavedni Slovenci širom domovine in tudi izven naših meja, se iz spoštovanja do naše bogate in dragocene kulturno-zgodovinske dediščine in s pogledom, uprtim v prihodnje rodove, čutimo nagovorjene, da to dediščino skrbno negujemo, iz nje črpamo za